

Zpráva ze zahraniční služební cesty do Itálie

Účel cesty: Studijní cesta: Průzkum vztahů mezi fondem Rodinný archiv toskánských Habsburků a fondy Státního archivu ve Florencii

Trvání cesty: 6. 9. – 23. 9. 2005

Zprávu podává: PhDr. Eva Gregorovičová
odborná archivářka Národního archivu

Ředitelka Národního archivu: PhDr. Eva Drašarová, CSc.

Datum vyhotovení: 27. 9. 2005

Část všeobecná

Ve dnech 6. 9. – 23. 9. 2005 jsem vykonala na základě prováděcího plánu k mezistátní kulturní dohodě uzavřené mezi Českou republikou a Itálií zahraniční služební cestu do Státního archivu ve Florencii (dále jen ASFi) v Itálii. Cesta i s dopravou si vyžádala 18 dnů, z toho 2 dny trvala doprava. Cestu jsem nastoupila dne 6. 9. 2005 v 15,30 v Praze a do Florencie jsem dorazila příštího dne 7. 9. 2005 v 10. 30 hod. Pro přepravu byl využit autobus společnosti Tourbus.

Služební cestou jsem navázala na svůj předcházející výzkum. Dlouhodobé studium se týká průzkumu vztahů mezi fondem Rodinný archiv toskánských Habsburků (dále jen RAT) a fondy ASFi, vzniklými v období panování členů sekundogenitury habsbursko – lotrinského rodu v Toskánsku v letech 1737 – 1859. Průzkum pokračoval dokončením prostudování zbývajících filz dokumentace toskánského vyslanectví ve Vídni a Římě z fondu Segreteria e Ministero degli Affari Esteri. Na to jsem pak navázala studiem dalších fasciculů z téhož Ministerstva zahraničních věcí, a to dokumentace toskánského konsulátu a rakouské legace v Neapoli, spisů k tzv. „Signorie in Boemia“ a svazku písemností týkajících se narození arcivévody Ludvíka Salvátora. Celkem bylo prostudováno 16 filz. (Podrobněji viz část zvláštní.)

Vlastní studijní pobyt si vyžádal celkem 14 dnů, včetně 2 sobot. Ubytovala jsem se jako v předcházejících letech v ubytovacím zařízení Istituto Salesiano dell'Immacolata, Via del Ghirlandaio 40. Také tentokrát jsem nemusela do Říma pro finanční hotovost na pobyt, protože mi finanční prostředky byly převedeny do banky Banca d' Italia ve Florencii. Celá finanční operace od mého příjezdu trvala 7 dnů. Takže jsem si peníze v bance mohla vyzvednout až po týdenním pobytu dne 13. září. Žádám proto po těchto zkušenostech pro příští služební cestu o zvýšenou zúčtovatelnou zálohu na stravné.

Po příjezdu do Florencie dne 7. září jsem se odebrala do ASFi, kde jsem si vyřídila obvyklé náležitosti pro studium, objednala archiválie a opět jsem si prostudovala inventář „Segreteria e Ministero degli Affari Esteri“, N/163, abych mohla upřesnit a zkorigovat plán svého studijního pobytu.

Ve čtvrtek 8. září mě přijala ředitelka archivu dr. Rosalia Manno Tolu, jíž jsem seznámila s plánem svého studia v archivu a oznámila jsem jí, že NA vyhotovil podle požadavků ASFi z loňského roku digitalizaci souboru plánek různých důležitých staveb ve Florencii z doby panování toskánských Habsburků z cabrea, RAT, Sb. map, inv. č. 716, které doplňují soubor plánek cabrea paláce Pitti, jež bylo v roce 2004 vydáno prestižním florentským nakladatelstvím EDIRIF jako edice dr. Orsolou Gori a dr. Alessandrou Contini na základě digitalizace, která byla provedena v roce 2003 v SÚA. Při této příležitosti dr. Manno projevila zájem otevřít znovu možnost presentace edice cabrea (RAT, Sb. map, inv. č. 719) „Dentro la Reggia. Palazzo Pitti e Boboli nel Settecento“ v Praze 2006, která byla plánována NA jako přijetí v rámci kulturní dohody na rok 2005. V letošním roce z pracovních důvodů ze strany ředitelky ASFi a dr. Orsolou Gori, a dlouhodobé nemoci dr. Contini nebylo možno tento záměr realizovat.

Dále jsme hovořily o již dříve nastíněných plánech. Ředitelka florentského státního archivu dr. Rosalie Manno Tolu objasnila, že její loňský návrh oboustranné spolupráce v rámci kulturní dohody na projektu digitalizace fondové části RAT, Sb. map a plánů, který by vedl k vytvoření společné pomůcky uveřejněné na webových stránkách obou archivních institucí – ASFi a NA - prozatím ztroskotává na nedostatku financí a pracovních sil.

Dále dr. Manno informovala o záměru konference, která by se měla konat v lednu 2006 ve Státním archivu ve Florencii a měla by se týkat úlohy archivů v dnešním světě.

Konference bude s mezinárodní účastí, a proto mně dr. Manno vyzvala, abych jí zúčastnila a vystoupila s příspěvkem na dané téma zaměřeným na situaci archivů v České republice.

Kromě toho jsem vedla různá jednání o spolupráci s pracovníky Státního archivu ve Florencii. S dr. Stefanem Vitalim jsem hovořila o jeho působení v Mezinárodní archivní radě a o jeho práci v komisi pro elektronické dokumenty. S dr. Francescou Klein jsme probíraly plány ASFi na digitalizaci dalších fondů ASFi pro webové stránky florentského archivu, aby byly přístupné přes Internet. Dr. Gori jsem předala CD s digitalizací cabrea 716. Dr. Gori velmi děkovala za tuto pomůcku a byla nadšena kvalitou digitalizace, jež v NA provedl Mgr. Martin Hrubeš. Digitalizované plánky budou sloužit jako materiál pro rozšíření znalostí o stavu dalších panovníckých rezidencí a účelových budov z téhož období jako jsou plánky paláce Pitti a zahrady Boboli vydané v edici cabrea inv. č. 719. Kromě toho mi dr. Gori předala xerokopie své stati „Una corte dimenzzata. La reggia di Pietro Leopoldo.“ uveřejněné v publikaci „Vivere a Pitti. Una reggia dai Medici ai Savoia.“ vyšlé ve Florencii v roce 2003, v níž právě využila poznatků z inventarizace relací Petra Leopolda – RAT, Petr Leopold - a znalosti plánek paláce Pitti a jejich popisů z obou výše uvedených cabrei.

Dále jsme s dr. Gori projednávaly možnost přesunu její plánované služební cesty z letošního roku na rok 2006. Při ní by byly dokončeny poslední kontroly relací Petra Leopolda před definitivním vyhotovením rukopisu inventáře, který měl být vydán tiskem publikačním odborem italského ministerstva kultury, kam spadají státní archivy. To však nebude možné realizovat, protože z důvodu reorganizace italského ministerstva kultury a s tím spojené reorganizace Generálního ředitelství archivů v Římě, byla divize starající se o vydávání archivních pomůcek a jiných archivních publikací zrušena. Podle dr. Gori bude nutné najít nějaké finanční prostředky na publikování inventáře, tak potřebného pro studium jednoho ze základních pramenů k dějinám Toskánska v období panování Petra Leopolda, jímž bezesporu jeho relace z inspekčních cest z let 1767 – 1788 jsou.

V den odjezdu 22. září jsme s dr. Gori procházely již stávající rukopis inventáře fondové části RAT, Petr Leopold, který v době svých služebních cest do NA připravovaly dr. Gori a dr. Toccafondi, abych jednak viděla výsledek jejich práce a jednak, abych jim byla schopná pomoci při některých kontrolách a upřesněních, které potřebují pro dokončení své práce.

Tentokrát pouze telefonicky jsem projednala s dlouholetou badatelkou profesorkou Lucii Bonelli Conenna z university v Sieně možnosti jejího dalšího studia RAT a spolupráci při přípravě jejího projektu o rodinných vztazích mezi členy rodiny Leopoldova syna Ferdinanda IV., o nichž je v Itálii publikováno jen velmi málo. Profesorka Bonelli Conenna mě požádala o spolupráci při soupisu dokumentů, protože z vážných rodinných důvodů (nemoc manžela) nebude v dohledné době moci realizovat plánovaný výzkum v RAT osobně.

Kromě toho jsem dne 20. září opět navštívila dr. Moniku Mafioli, vedoucí muzea fotoateliéru bří. Alinari, která mě seznámila s projektem výzkumu evropských fotoarchivů k dějinám vývoje italské kolotipie. Připravuje se jednak výstava a jednak katalog. Požádala mě o spolupráci na projektu vzhledem k tomu, že v RAT se nachází bohatý fotoarchiv, v němž jsou dochovány fotografie vzniklé ve Florencii již v polovině 19. století a je tedy předpoklad dochování kolotipických snímků v tomto souboru toskánského rodinného archivu.

Dne 20. září večer jsem se na pozvání ředitelky Státního archivu ve Florencii zúčastnila slavnostního otevření nově restaurovaných částí soukromých prostor koupelen a šaten v paláci Pitti patřících velkovévodovi Petru Leopoldovi a jeho manželce Marii Luise.

Kromě toho jsem dne 18. září navštívila Topografické muzeum ve Florencii, kde je permanentní výstava „Firenze, com'era“. Muzeum vystavuje především plány města, které v určité době korespondují s plány Florencie, které jsou v RAT, ve Sb. map a plánů. Návštěva sloužila ke zjištění možnosti využití vystavených exponátů k bližšímu určení některých údajů důležitých pro zpracování sbírky map a plánů, především co se týká technického vyhotovení a

autorů zpracování. Předpoklad, že vystavené exponáty budou využitelné pro zpřesnění některých informací plánů Florencie uložených v RAT, se ukázal jako naprosto přesvědčivý. Zjistila jsem, že řadu plánů mají uloženou ještě ve sbírkách v depozitářích. Je tedy možnost v případě potřeby prostudovat přímo v muzeu potřebné exempláře plánů během dalších studijních cest. Zjištěné informace budou prakticky využitelné při popisu map a plánů v databázi vytvořené v JANUSu a upřesní především rejstříky.

Své studium ve Státním archivu ve Florencii jsem zakončila ve čtvrtek 22. 9. 2005 dalším studiem inventářů ASFi k problematice RAT. Zpáteční cestu do Prahy jsem nastoupila ve Florencii téhož dne večer v 18,15. Do Prahy jsem přijela následujícího dne 23. 9. 2005 ve 12,30 hodin.

Služební studijní cesta jako obvykle, jak po stránce studijní, tak po stránce různých jednání s pracovníky ASFi, fotoarchivu bří. Alinariů i s profesorkou Bonelli Conenna, přinesla řadu neocenitelných kontaktů, poznatků a zkušeností, které budou využity při práci s Rodinným archivem toskánských Habsburků v Národním archivu. Je nutno zvláště ocenit, že návštěvy toskánských fotoarchivů v rámci minulých služebních cest v roce 2003 a 2004 přinesly vytvoření vzájemných kontaktů, které letos vedly již k nabídce vážné spolupráce při realizaci projektu s mezinárodní účastí k historii vývoje fotografické techniky kolotypie.

Část zvláštní

Letošní výzkum fondů ve Státním archivu ve Florencii pokračoval tak, jako v uplynulých letech podle programu, studiem fondu Segreteria e Ministero degli Affari Esteri 1814 - 1860 (Sekretariát a Ministerstvo zahraničních věcí) pro porovnání souvislostí s dochovanou dokumentací toskánských zastupitelských úřadů v Paříži, Vídni, Římě a Neapoli z let 1814 – 1873 v RAT.

Nejprve jsem dokončila resty z loňského roku, tj. prostudovala jsem zbývající filzy vzájemné korespondence florentské centrály Segreteria e Ministero degli Affari Esteri a vyslanectví ve Vídni. Prostudovala jsem filzu č. 2220: „Carteggio Sovrano con l' Imperatore d' Austria“, 1814 – 1859, obsahující převážně zdvořilostní korespondenci mezi toskánskými velkovévody a rakouskými císaři. Dále filzy č. 2390 – 2391: „Corrispondenza del Consigliere Corsini, Ministro plenipotenziario al Congresso di Vienna“, 1814 – 1815, které obsahují velmi podrobné zprávy o průběhu, výsledcích a kuloárních jednáních Vídeňského kongresu, včetně kopií různých diplomatických dokumentů, dohod a mírových smluv. Tato dokumentace mimo jiné souvisí s částí materiálu diplomatického charakteru v RAT, Ferdinand III., inv. č. 84 - 85 a RAT, Toskánská pensijní likvidatura v Paříži, inv. č. 3 – 13.

Ještě jsem se vrátila ke studiu spisů vídeňské legace ve filze č. 2469 z roku 1853, které se týkají návrhu na reorganizaci diplomatického sboru, včetně vedení spisovny.

Kromě vídeňské dokumentace jsem dokončila studium zbývajících filz Legace u Svaté Stolice v Římě, a to filzu č. 2446 z 1848, pak filzy č. 2218 – 2219, které obsahují korespondenci mezi toskánskými panovníky Ferdinandem III. a Leopoldem II. a papeži. Dále jsem se zabývala vzájemnou korespondencí mezi toskánskými velkovévody papežským státním sekretářem, některými kardinály papežské kurie a římskými senátory, vše z let 1814 – 1859. Filza č. 2218 obsahuje korespondenci s papežem po titulem: „Carteggio Sovrano col Sommo Pontefice“ a filza č. 2219 „Carteggio col Ministro segretario di Stato di Sua Santità e Carteggio Sovrano coi cardinali e coi senatori di Roma“. Korespondence však z hlediska důležitosti neobsahuje žádné převratné historické skutečnosti. Jedná se spíše o zdvořilostní výměnu dopisů u příležitosti různých událostí, kromě některých podrobností týkajících se volby papežů.

Pak jsem se věnovala systematické prohlídce dochované korespondence mezi Sekretariátem a Ministerstvem zahraničních věcí ve Florencii a mimořádným toskánským vyslancem na neapolském dvoře ve filze č. 2492 s titulem „Carteggio con Bargagli – in missione speciale presso il Governo di Napoli“ z let 1851 – 1853.

Dále studiu korespondence s toskánským konsulem v Neapoli, a to ve filzách č. 2508 a 2510, které jsou nazvány: „Carteggio coi consoli di Toscana in Venezia a in Napoli, n. 1, 2, 3“ obsahující společně písemnosti konsulů v Benátkách a Neapoli z let 1814 - 1831.

Naštěstí je korespondence obou konsulátů oddělena a na košilkách jednoznačně popsána. Písemnosti benátských konsulů jsem nestudovala, protože obdobnou dokumentaci v RAT nemáme. Po roce 1831 se již ve florentském fondu žádná korespondence s neapolským konsulem nevyskytuje. Dochované spisy dokumentují činnost toskánského konsula, který zastupoval toskánské konsulární záležitosti v Království Obojí Sicílie. Především se jedná o pasové záležitosti, jednání s neapolskou policií a úřady o záležitostech toskánských poddaných, navíc kromě toho podával konsul na toskánský dvůr zprávy o politické situaci v Neapolsku, dění na královském dvoře a diplomatických aktivitách cizích zastupitelských orgánů sídlících v Neapoli. Už z toho, že filzy nejsou pročíslvány za sebou, jak tomu bylo u dokumentace předcházejících legací, je vidět, že v Neapoli neměl toskánský panovník trvalé diplomatické zastoupení na úrovni vyslanců. Protože od roku 1841 se ve fondu vyskytuje jen korespondence mezi MZV ve Florencii a Rakouskou legací v Neapoli, která zastupovala zájmy Toskánska a plnila pro velkovévodu Leopolda II. diplomatické povinnosti při neapolském královském dvoře. Funkcí toskánského vyslance tu byl pověřen hrabě Lebzelter, který však nezasílal mnoho obsažných zpráv o politické situaci či diplomatických depeš a nót, tak jako toskánská vyslanci v Paříži, Vídni či Římě, spíše jeho úlohou bylo zprostředkovávat styk mezi členy obou královských rodin, protože Leopold II. měl za manželku dceru neapolského královského páru. Celkem se jedná o 5 obsáhlých filz dokumentace, a to pod č. 2591 – 2595, s titulem: „Carteggio con la Legazione Austriaca a Napoli“ z let 1840 – 1848. Podařilo se mi prostudovat jen 3 filzy, č. 2591 – 2593. Ostatní přijde na pořad dne při příští služební cestě.

Konfrontujeme – li výsledky průzkumu dokumentace toskánského zastupitelského orgánů v Neapoli s materiály v RAT, Zastupitelské úřady, zjišťujeme, že spolu obě dokumentace nijak nesouvisí. Naopak, že v pražské části fondu jsou písemnosti tzv. „ministro residente del granduca di Toscana“ z let 1859 – 1863, tedy diplomatického zástupce toskánského velkovévody pověřeného diplomatickým zastoupením toskánského ex velkovévody nikoliv velkovévodství na neapolském dvoře, a to navíc až po odchodu Habsburků z Toskánska. V případě legací v Paříži, Vídni a Římě však vzájemná souvislost a propojenost obou fondů, jak florentského, tak pražského existuje.

Při studiu inventáře fondu „Segreteria e Ministero degli Affari Esteri“, N/163, jsem narazila na filzu č. 2352 označenou jako „Signorie in Boemia“, 1824 - 1828, kterou jsem si vypůjčila v domnění, že zde budou uloženy spisy k bývalým sasko - lauenburským statkům, které měly toskánská Habsburkové podle ujednání Vídeňského kongresu pod svou správou až do roku 1848 a které spravovali prostřednictvím Administrace toskánských statků v Praze (viz NA, fond ŘSRF/P, Ředitelství císařských soukromých a rodinných statků v Praze). Materiál se však vůbec netýká českých patrimoní, ale jedná se však o kopie majetkových rakousko – bavorských vyrovnání po napoleonských válkách. Spisy týkající se českých statků však podle záznamů na filze evidentně byly, kdy však byly nahrazeny jinou dokumentací se mi zjistit nepodařilo.

V souvislosti s připravovanou výstavou o arcivévodovi Ludvíku Salvátorovi, která bude realizována letos v říjnu na zámku Brandýs, jsem si prohlédla dokumenty k narození malého Ludvíka v roce 1847 v dokumentaci nazvané „Busta nono parto ... e nascita di S. A. I. e R. l'Arciduca Luigi“, filza č. 2876. Jsou zde uloženy koncepty oznámení o průběhu

porodu a narození Ludvíka rozesílané přes toskánské legace evropským panovnickým domům. Je velmi pravděpodobné, že originály těchto oznámení se najdou mezi písemnostmi pařížské, vídeňské či římské toskánské legace v RAT. Filza patří mezi písemnosti týkající se záležitostí sňatků, úmrtí a hlavně narození členů rodu toskánského velkovévody, především dětí Leopolda II. Každý potomek má svou vlastní filzu. Rozmezí čísel svazků je 2858 – 2898. Jmenovitě jsou tu materiály k narození synů Leopolda II., a to Ferdinanda, Karla Salvátora, Ludvíka Salvátora, Jana Nepomuka, a dále dcer Marie Terezie, Marie Kristýny, Marie Karolíny a Marie Luisy, jejichž osobní soubory se dochovaly ve větším či menším rozsahu také v pražském toskánském rodinném archivu.

Prostudovala jsem celkem 16 filz dokumentace florentského Ministerstva zahraničních věcí. Dokončila jsem podle plánu studium legací ve Vídni a Římě, začala jsem studovat korespondenci toskánského diplomatického zastoupení při královském dvoře Obojí Sicílie v Neapoli, a to filzy č. 2492 (mimořádná mise Bargagliho), 2508 – 10 (toskánský konsulát v Neapoli) a 2591 – 2593 (Rakouská legace v Neapoli).

Hodnotíme – li uspořádání dokumentace dalších toskánských zastupitelských úřadů ve florentském fondu lze jednoznačně říci, že uložení spisů ve filzách je v podstatě shodné se zjištěními v předcházejícím průzkumu v části týkající se vyslanectví v Paříži, Římě a Vídni. Proto není třeba zde opakovat již závěry a hodnocení z předcházejících studijních cest.

Do dalších studijních cest zbývá ještě z této oblasti výzkumu zahraničních vztahů prostudovat pro úplnost zbývající filzy dokumentace rakouské legace v Neapoli. Prostudovat řady centrálních protokolů a další dokumentaci týkající se toskánských zastupitelských úřadů, které korespondují se spisy v RAT. Především se jedná o pasové a vízové záležitosti „Passaporti e visti“ – registri č. 2744 – 2834 z let 1814 – 1859. Bude nutno ještě dále prostudovat inventář fondu N/163 a hledat písemnosti vztahující se k dané problematice, které v rejstříku nejsou přímo uvedeny jako legace. Jedná se o korespondenci tzv. ministrů v Paříži, nebo o tajnou šifrovanou korespondenci filz č. 2509 – 2017 z let 1815 – 1859. Neměly bychom zapomenout ani na sektor mezinárodních smluv „Trattati, convenzioni ed altre“ ve filzách č. 2894 – 2908 z let 1817 – 1859. To proto, jak bylo zjištěno studiem filz legací, že řada došlých písemností ze zastupitelských úřadů v Paříži, Vídni, Římě či Neapoli nebyla uložena mezi dokumentaci legací tzv. „carteggio“, ale byla postoupena jinam. Jedině tímto podrobným průzkumem můžeme získat ucelenou představu o úplnosti dokumentace vzniklé z činnosti toskánských vyslanectví, jejichž písemnosti jsou uloženy v RAT.

Kromě toho se ve fondu Ministerstva zahraničních věcí nachází materiál týkající se narození, sňatků a úmrtí členů rodu toskánských Habsburků tzv. „Partecipazioni di parti, matrimoni, ecc.“, filzy 2858 – 2898. Údaje vytěžené v budoucnosti studiem této dokumentace poslouží k upřesnění či objasnění životních osudů členů rodu, které jsou potřeba při pořádání jejich osobních souborů dochovaných v RAT a pro úvody k inventářům. Studium personálních dat velkovévodovy rodiny je nutno spojit se studiem dokumentace fondu „Imperiale e reale corte“.

Na řešení otázky využití fondů „Segreteria delle Finanze“, 1814 – 1848, N/164; „Ministero delle Finanze“, 1848 – 1859, N/165 a „Repertorio dei Capirotti di finanze“, N/167 pro řešení problému pořádání účetních knih, které se nacházejí v RAT, Leopold II., již letos nezbyl čas.

Všechny získané a vytěžené informace a poznatky jsou nesmírně důležité pro porovnání s dochovanou dokumentací legací v RAT, především pro vyřešení základní otázky, který z dochovaných archivních souborů legací je úplnější, zda pražská, kde jsou uloženy koncepty odeslaných dopisů a zpráv a originály vyřízení z florentského Sekretariátu zahraničních záležitostí, či soubor dokumentace legace ve fondu v ASFi. Jak už jsem konstatovala ve svých zprávách v uplynulých letech, zvolené téma je nesmírně přínosné pro

další využití při zpracování RAT, ale je vzhledem rozsahu i obsahu zkoumané dokumentace velmi zdlouhavé.

Celkem jsem vytěžila 35 stran textu poznámek ze zkoumaných filz. Žádné xerokopie ani mikrofilmy nebyly objednány.